

TÍÐARGREIN

Fimtihvør íbúgvi í ES hevir týskt sum móðurmál, og næst eftir enskt er týskt vanligasta fyrsta fremmandamál

mál í 6.-7. flokki. Við at hava styttri tíð millum hvørt nýggja mál høvdu tey eisini betur kunnað gagnnýtt teir førleikar, tey hava øgnað sær í at læra fremmand mál.

Við góðari másligari barlast úr fólkkaskúlanum verður lættari at fara undir eitt ella fleiri fremmand mál afturat í miðnámskúla. Royndirnar av at hava lært mál gera tað lættari at læra enn fleiri mál. Harafturat er tann stóri fyrimunur, at hevir tú lært týskt minst 2 ár í fólkkaskúlanum, so kanst tú velja tað sum framhaldsmál á miðnámi – einasta mál umframt danskt og enskt, har tað ber til.

Hinvegin eru 2 ár við einum fremmandum máli í minna lagi til at koma á lagi, men kundi talan verið um 3-5 ár, so er tað nóg gott grundarlag til at læra málið til lítar, er áhugi fyri tí.

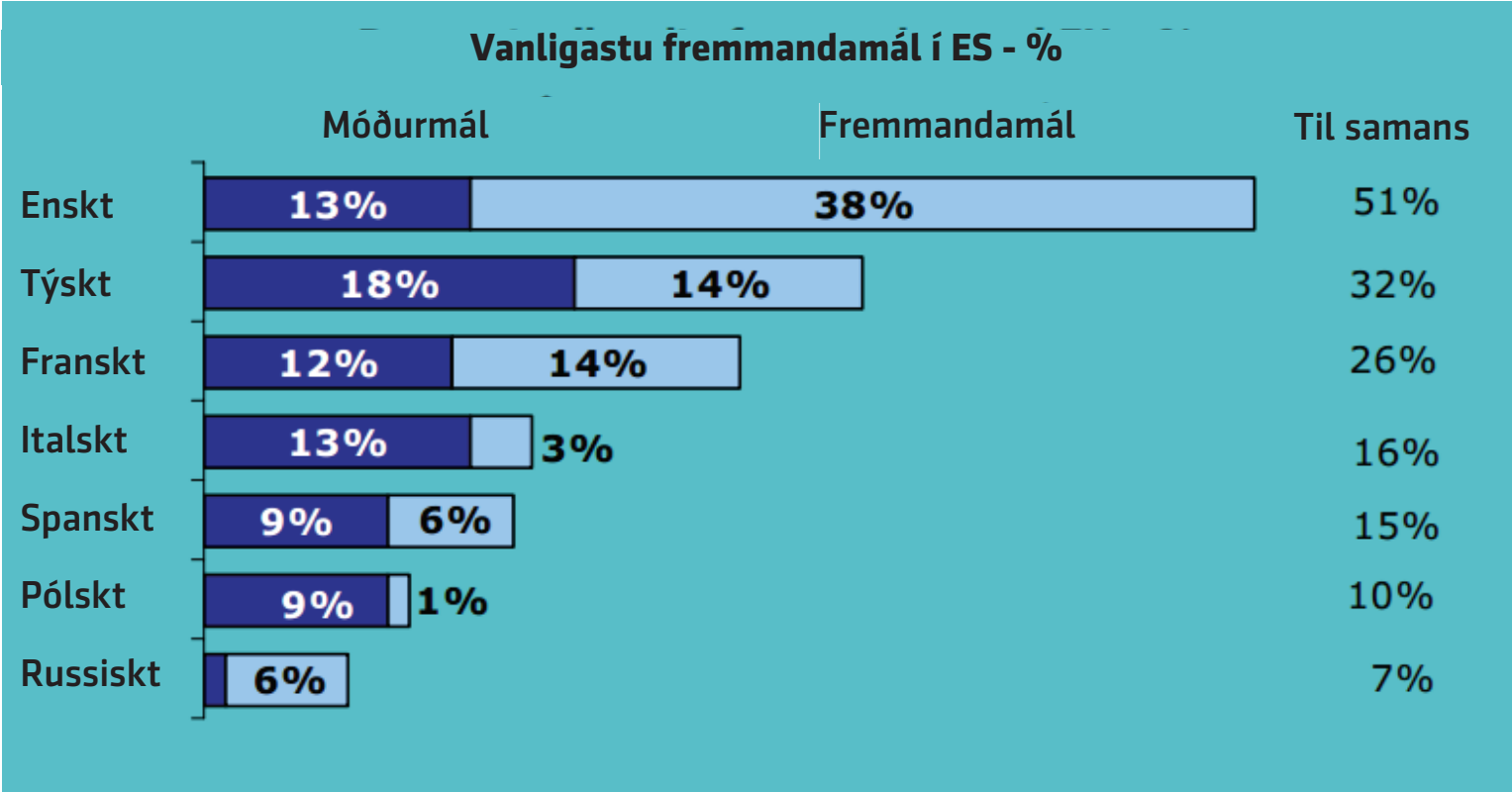
Týskt er lætt at læra

Í fyrsta umfari eru neyvan øll samd í hesum. Vit eru ikki líka von at hoyra og siggja týskt sum danskt og enskt, og tað kann í fyrstu syftu tykjast torført. Týskt hevir tó nógvar fyrimunir, tá tað snýr seg um at læra málið. Orðini verða framborin soleiðis, sum tey verða stavað. Hevir tú einaferð lært, hvussu bókstavirnir ljóða, so dugir tú eisini at frambera orðini, tá tú lesur.

Einaferð hevði eg sum týskt-lærari ein næming í 8. flokki, sum ikki var so stinnur at lesa. Men tá ið gentan hevði havt týskt eina tíð, var lesingin munandi batnað. Hvussu tá? Jú, hon hevði sitið heima við lesibók og fløgu og fylgt við í tekstinum, meðan hon lurtaði eftir upplestri. Av tí, at týsku orðini eru ljóðrøtt (og tað er hvørki føroyskt, danskt ella enskt), hevði hon á heilt nýggjan hátt fatað sambandið millum ljóð og bókstav og so statt lært at lesa – eisini hini málini.

Eitt tað torførasta at læra í mál-læru, er alt tað, sum er óregluligt og øll undantøkini. Har hevir týskt tann stóra fyrimun, at so at siga eingi undantøk eru í mállæruni. Hevir tú lært eina reglu í mállæru, so kanst tú líta á, at hon er galdandi allan vegin.

Føroyskt og týskt hava sama uppruna, og nógv orð eru tey somu. Onnur orð eru bara broytt eitt lítið sindur, og fært tú fatur á, hvussu tey eru broytt, so er als ikki torført at gita seg fram til, hvat tað týska orðið merkir. Eisini eru nógv orð á føroyskum komin úr týskum umvegis danskt, so tey kenna vit frammanundan. Og so hevir týskt tann eginleika, at tað ber til at seta næstan øll orð saman og gera nýggj orð burturúr. Tað merkir, at har, sum t.d. enskt hevir eitt nýtt orð fyri hvørt hugtak ella fyrbrigdi, eru nógv orð á týskum sett saman úr orðum, sum tú

kennir frammanundan. Hetta ger tað nógv lættari at læra orðfengið, tí tú skalt ikki læra líka stórt tal á orðum.

Hesin fyrimunurin er serliga galdandi, tá tú hevir lært tað grundleggjandi í málinum og fert undir at lesa tekstir á hægri stigi, t.d. fakligar tekstir ella skaldsøgur. Skilir tú tey vanligu orðini og dugir grundleggjandi mállæru, so er lopið til at skilja nærum alt á týskum ikki nærtíl so stórt sum í flestøllum øðrum fremmandum málum. Ikki so fá, ið lesa á lærdum háskúlum, velja at lesa vísindaligar bókur á týskum heldur enn enskum, tí tað er lættari at skilja.

Hvar kanst tú brúka týskt

Sum nevnt eru nógvar vísindaligar bókur skrivaðar á týskum. Líka fram til seinna heimsbardaga var týskt fremsta vísindamál (eftir at latín ikki longur var tað), og serliga á økjum sum t.d. heimspeki, gud-frøði og sálarfrøði er tað ein stórus fyrimunur at lesa bøkurnar á upprunamálinum heldur enn týddar.

Men eisini á heilt øðrum økjum er tað ein fyrimunur at duga týskt. Einaferð hevði eg ein næming, sum valdi týskt, hóast hann væl visti, at hann ikki fór tann bókliga vegin. Hansara stóra áhugamál var maskinur, og hann ætlaði at finna eitt lærupláss. Og so hevði pápi hansara sagt, at tað var ein stórus fyrimunur at duga eitt sindur av týskum, tí at manualarnir til maskinur vóru nógv lættari at lesa á týskum enn enskum, um tú bara dugdi eitt sindur av málinum.

Skalt tú ferðast, útbúgva teg ella arbeiða í Miðevropa og Eystur-evropa, so er tað ein stórus fyrimunur at duga týskt. Undantikið russiskt, so er týskt móðurmál hjá flestum fólki í Evropa, umframt at tað er fyrsta fremmandamál í

Tann, sum dugir týskt, kann samskifta við milliónir av fólki

125 milliónir fólki kring allan heim tosa týskt, av teimum:

- 101 millón sum fyrsta mál
- 7 milliónir sum annað mál
- 17 milliónir sum fremmandamál

nógvum londum. Men eisini so fjart sum sunnast í Afrika og summa-staðni í Suðuramerika eru nógv fólki, sum duga týskt. Eisini í hinum heimspørtunum eru týskttalandi minnilutar.

At læra mál er at læra mentan

At læra eitt fremmant mál gevur ikki einans atgongd til samskipti. Tað gevur eisini atgongd til ta mentan, sum verður borin av hesum málinum. Eitt, sum er áhugavert við týskari mentan, er tann stóri áhugin fyri útheiminum. Søguliga sæð gjørdist Týskland ongantíð tað heilt stóra hjálandaveldið, men týskir rannsóknarfarar og granskarar ferðaðust víða og høvdu bæði lutir og vitan heim við. Hesin áhugin fyri tí fremmenda er framvegis sera livandi í Týsklandi – her er ikki talan um eina mentan, ið hevir nóg mikið í sær sjálvari. Eitt nú verða nógvar bókur úr at kalla øllum heimsins málum týddar til týskt, og tær hevir tú eisini atgongd til, dugir tú málið. Samanbórið við samlaðu bókaútgávuna í einum máløki er týskt tað av heimsmálunum, har lutfalsliga flestar týddar bókur verða givnar út. Tíggjunda hvør bók, sum verður givin út í verðini,

er á týskum, og týskt er næstmest brúkt mál á heimasíðum (eftir enskt).

Vaksandi alheimssgerðin setur alsamt størri krøv til málkunnleika, eisini til onnur mál enn enskt. Týskland og onnur lond, har týskt er móðurmál ella fyrsta fremmandamál, eru frammarlaga á nógvum økjum, búskaparliga, vinnuliga, politiskt og í gransking; og eisini úr Føroyum er vaksandi samstarv við hesi lond.

Eitt annað, sum kanska ikki er so væl kent, er, at týskarar leggja alstóran dent á umhvørvismál. Endurnýtsla, varandi orka, fyrirbyrging av dálking, vistfrøðilig matframleiðsla og náttúruheilivágur eru alt samalt øki, har vit kunnu læra nógv av týskarum.

Týskarar hava áhuga fyri Føroyum

Áhugin hjá týskarum fyri øðrum londum og mentanum røkkur eisini norðureftir. Ein tann størsti bólkurin av útlendskum ferðafólki í Føroyum eru týskarar, og í ferðavinnuni er tað sjálvandi ein fyrimunur at duga týskt.

Men áhugin fyri Føroyum er eisini at finna í Týsklandi. Neyvan hevir nakað annað land so virkið vinafelag við Føroyar. Týskt-før-

oyskt vinafelag hevir nú 27 ár á baki. Tað spratt úr einum bólki av frimerkjasavnarum, sum savnaðu føroysk frimerki, men er nú eitt stórt felag, har limirnir hava fjølbroytt áhugamál. Fleiri teirra hava lært seg føroyskt og gera eitt stórt arbeiði fyri at kunna um Føroyar og føroyska mentan í Týsklandi.

Tíðarritið hjá týskt-føroyskum vinafelag, “Tjaldur”, kemur út 1-2 ferðir um árið. Har eru m.a. týddar yrkingar og stuttsøgur, bóka- og tónleikaummæli, ferðafrásagnir úr Føroyum og tíðindi. Føroyingar eru eisini vælkomnir at vera limir í felagnum; eitt samstarv, sum er til gagns fyri báðar partar.

Samanumtikið

So eru nógvar grundir til at læra týskt í fólkkaskúlanum, bæði praktískar og tí tað er viðkomandi. Tað er mín vón, at fólkkaskúlin ikki kemur í somu vanlukkuligu støðu sum miðnámsútbúgvingarnar nú eru komnar í, har fremmand mál (enskt undantikið) eru nógv niðuraðfest, samanbórið við, hvussu tað var, áðrenn nýggja skipanin við breytum varð sett í verk. Tað er mín vón, at tey, sum nú fara undir at endurskoða fólkkaskúlalógina, veruliga skilja, hvussu stóran týdning tað hevir at læra og at duga fremmand mál, og at hetta fær innivist í fólkkaskúlanum.

Nakrar viðkomandi slóðir

Bóklíngur á danskum
Deutsch(land) (kennen)lernen
http://www.goethe.de/ins/dk/kop/pro/Sprachabteilung/Werbung-f-Deutsch/GI_Brosch_print_DK.pdf
Týskt sum fremmandamál
<http://www.goethe.de/daenemark>
Týskt-føroyskt vinafelag
<http://www.faoeroer.eu>
Týskt í fólkkaskúlanum
<http://snar.fo/folkaskuli/tyskt>